

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертацията за придобиване на степента „Доктор“
на г-жа Матана Лерчароенсомбат на тема: „Разрешаване на конфликти и
психологическо развитие на ума чрез ориентацията на будисткия монах“ с
научен ръководител проф. д-рн Крум Крумов, СУ „Св. Кл. Охридски“ и
научен консултант проф. д-р Антъни Делука, Университет Игнатий, САЩ

Рецензент: Проф. д.п.с.н. Толя Стоицова
Нов български университет

Иска ми се да започна малко нестандартно като кажа, че отдавна не съм изпитала такова голямо удоволствие от запознаване с дисертационен труд на чужденец. Става дума и като стил на написване – перфектен английски език, и като структуриране на дисертацията и съдържанието в нея.

По-конкретно, дисертацията съдържа 5 глави, придружени с увод, заключение, използване литература и приложения. Дисертантът не е забравил и да благодари на катедрата, научния си ръководител и консултанта си, както е според неписаните правила на уважаващите себе си автори.

Във въведението се представя програма за трениране на будисткия орден – проведена 240 национални храма в Тайланд под ръководството на Дамакая Фондация. Основната цел е да се развиват хората, които са глави на семейство. При изтъкване на значимостта на изследването се употребява изразът „Будистка психология“, който първоначално малко ме притесни, но след това разбрах, че става дума за достиженията на научната психология, възприети от будистите. Изследването е ограничено до изучаване на мъже самопонятни причини. Много добре в тази първа глава е представена идеологията на будизма, която се съсредоточава върху истината за

страданието; причините за страданието; края на страданието, както и върху пътищата за освобождаване от страданието. Смятам тази глава за особено съществена, тъй като будизмът не е достатъчно популярен у нас. Така се слага рамката за по-нататъшните изследвания на докторанта.

Втората глава насочва към теорията и практиката за разрешаване на конфликти в психологията. Обърнато е специално внимание на развитието на ума, медитацията, емоционалната интелигентност, тренирането на будистите. Хипотезата за щастие включва намирането на съвременната истина в древната мъдрост. В центъра на Дилай Лама много добре са представени практиките на медитация, както и позитивните следствия от тях (с.33 от дисертацията). Защиатава се теоретично дуалистичния модел на разрешаване на конфликтите, който включва 5 стратегии или стилове за справяне:

1. Интегриране
2. Заставяне
3. Доминиране
4. Избягване
5. Правене на компромиси

Специално внимание е обърнато върху това, какво западният тип човек оценява високо в будизма. То е, от една страна, разбирането, което накратко споменах, за страданието, и от друга – 5-те предписания на будизма за въздържанието, които включват идеи като въздържание да взимаш нещо, което не ти дават или въздържание от фалшиво говорене. От с. 96, в параграфа „Будизмът и разрешаването на конфликти“ е представена в много стриктен вариант научната литература по този въпрос – класическа и най-нова, което оценявам като много положително. В края на тази глава разбираме защо докторант Матана Лерчароенсомбат е свързала в заглавието

си темата за конфликтите с будизма. Оказва се, че повече от 90% от хората в Тайланд изповядат тази религия в над 30 000 будистки храма.

В трета глава е представен дизайна на изследването, начина на събиране на първичните данни, процедурата и въпросника. Много добро впечатление ми направи от психометрична гледна точка, че за въпросника е измерена както валидността, така и надеждността му. Изследваните лица, попълнили при-теста и пост-теста са 171 човека, които представляват 85.5% от цялата изследвана общност. Въпросникът, състоящ се от 3 части, изложени на 4 страници е приложен на английски език и на Таи език.

В четвърта глава са представени изрядно и детайлно всички данни – за изследваните лица и тези, следващи от двата теста. Особено прецизно са обработени, представени и интерпретирани данните за емоционалната интелигентност и възможностите за разрешаването на конфликтите. Наименовани са факторите, както и включените в тях айтеми. Коректно е описано кои айтеми отпадат. Интерпретацията от направеното сравнение между емоционалната интелигентност и равнището на разрешаване на конфликтите е ориентирана към доказването на трите хипотези. От тази глава ясно проличава способността на докторанта да провежда психологични изследвания с адекватен инструментариум, спазвайки много точно стандартите на психологическите измервания.

Петата, завършваща глава, е с не по-малък принос от предхождащата. В нея г-жа Мотана Лерчароенсомбат формулира основните изводи от теоретичните части на работата си, дискутира обобщено получените данни от изследването и показва възможностите за приложението им. Последният параграф от тази глава насочва към бъдещи проучвания, отново ориентирани към практиката.

Използвани са огромен брой научни източници на английски език, включително и от последните години. Без да съм ги преброила, ще спомена, че са описани на 12 страници като докторантът спазва пунктуално библиографските изисквания.

Авторефератът е подробен – обхваща 42 страници, и отговаря точно на съдържанието на дисертацията. Приемам приносните моменти така, както са посочени от дисертанта.

Първият теоретичен принос е свързан с обосноваване на възможността медитацията да се използва като начин на обучение и развитие на ума в позитивен план. Вторият приносен момент от теоретична гледна точка доказва тезата, че прилагането на основните идеи на Будизма представлява начин за идентифицирането на доброто и като морална категория на равнището на съзнанието, и стил на поведението.

Другите три приноса са свързани с резултатите от емпиричното изследване и основно подкрепят една особено оптимистична теза, малко трудно приемлива за известния със скептицизъм българин, а именно, че „приложената обучителна програма подпомага хората да визуализират потенциалната полза за обществото и че добродетелното общество, за което хората мечтаят, може да бъде създадено от дълбоко морални индивиди, които притежават светъл ум, който, обсебен от идеята за добротата и любовта, може наистина да промени света.“ (с.42 от реферата)

По темата на дисертацията докторант Мотана Лерчароенсомбат е подготвила 3 статии на английски език за сериозни научни списания като една от тях е излязла, а две – са под печат.

Въпреки, че съм известна в нашата гилдия като доста критичен рецензент, нямам забележки към тази дисертация.

В заключение смятам, че представеният дисертационен труд на докторант Мотана Лерчароенсомбат показва възможностите на докторанта да следи, обобщава и анализира научна литература в областта, в която има интерес. Изследването от друга страна, е доказателство за уменията на докторанта да изучава на емпирично равнище проблемите, да работи както с методиките и методите за обработка на данни, така и да интерпретира на сериозно научно равнище получените резултати.

Всичко това ми дава основание да преценя, че рецензията от мен дисертационен труд надхвърля многократно изискванията за научната и образователната степен „доктор“. Затова убедено предлагам на колегите от Научното жури, на което и аз съм член, да вземем решение за присъждане на степента „Доктор“ на г-жа Мотана Лерчароенсомбат за дисертацията ѝ на тема „Разрешаване на конфликти и психологическо развитие на ума чрез ориентацията на будисткия монах“

21.05.2014.

Подпис:
(проф. д.пс.н. Толя Стоицова)